

ਸਮਰਪਨ

ਬਹੁਸ਼ਰੂਤ,
ਆਗਮ ਰਤਨਾਕਰ,
ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਤ,
ਸ਼੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ,
ਪਰਮ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਗੁਰੂਦੇਵ,
ਦੇਵਲੋਕ ਵਾਸੀ
ਸ਼੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ,
ਦੇ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਵਿੱਚ
ਬਿਨੈ - ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ
ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਸਾਦਰ ਸਮਰਪਤ।

ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ
(ਸ਼੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਚਾਰਿਆ
ਡਾ: ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ)

ਪ੍ਰੋਰਕ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ:

ਜੈਨ ਧਰਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਧਰਮ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਰਿਸ਼ਭ ਦੇਵ ਤੋਂ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਤੱਕ 24 ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੰਬੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਇਸ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੇਕਾਂ ਗਿਆਨੀ ਅਚਾਰੀਆ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨਿਰਵਿਗਨ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਦੇ ਚੋਥੇ ਆਚਾਰੀਆ ਧਿਆਨ ਯੋਗੀ ਡਾ: ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਜੈਨ ਆਗਮਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਜੈਨ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਡਬਲ ਐਮ. ਏ. ਤੱਕ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਤਿਆਗ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਆਪ ਨੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਘਰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਸਾਧੂ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭਰਮਨ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਲਾਲਚ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਤਿਆਗ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਿਆ। ਆਪ ਨੇ 1972 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਚਾਰੀਆ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਅਚਾਰੀਆ ਸ਼੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਚੇਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਤ ਧਰਮ ਸ਼ਰਧੇ ਪੂਜਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸੋਂ ਮੁਨੀ ਦੀਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ।

ਮੁਨੀ ਬਣਦੇ ਹੀ ਆਪ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚੌਮਾਸਾ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਦੀ ਧਰਮ ਭੂਮੀ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਪਹਿਲੇ ਚੌਮਾਸੇ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪੰਜਾਬੀ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਲੇਖਕ ਭਰਾਵਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਇੱਛਾ ਉੱਚੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੀ। ਇਹੋ ਇੱਛਾ ਨੇ ਪੀ. ਐਚ ਡੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ

ਮੁਲਾਕਾਤ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਰੀਡਰ ਡਾ: ਲਾਲ ਮਨੀ ਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈ। ਡਾ: ਐਲ. ਐਮ. ਜੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਪੁਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਕਿਸੇ ਜੈਨ ਮੁਨੀ ਵਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਸੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ।

ਕੁੱਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾ: ਭਾਗ ਚੰਦ ਭਾਸਕਰ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਪ੍ਰਗਯਾ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਵਾਧਿਯ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੰਸਕਰਨ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ! ਉਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਵੀ ਇਹ ਦੋਹੇਂ ਭਰਾ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਬੜੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਸੰਨ 2003, ਅਤੇ ਸੰਨ 2008 ਦੇ ਚੋਮਾਸੇ ਵਿੱਚ ਅਪਣੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ।

ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਆਸ਼ਿਰਵਾਦ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ। ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਮੈਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਸੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣਗੇ।

ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਦਾਣੀ ਸੱਜਣਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਧੂ ਵਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਮਾਲੇਕੋਟਲਾ
23/10/2008

ਸ਼ਰੀਸ਼ ਮੁਨੀ
ਸ਼੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਦੇ ਮੰਤਰੀ

ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ

ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਆਖਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਸੁੱਖ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਮਾਨ ਅਰਥ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਆਰਥ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੈ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਵਤ ਸਥਿਤੀ। ਸੰਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਇਹੋ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ, ਉਦਯੋਗ, ਖੁਰਾਕ, ਕੱਪੜਾ, ਸੰਗੀਤ, ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤਿਆਗ, ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਜ, ਸੰਨਿਆਸ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਭਗਤੀ, ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਧਿਆਨ, ਸਿੱਖਿਆ, ਕਾਵਿ ਸਰਜਨਾ, ਚਿੱਤਰਕਲਾ, ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨਾ ਆਦਿ ਸਭ ਕੁੱਝ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜੋ ਇਸ ਸੁੱਖ ਦਾ ਇਛੁੱਕ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਿੱਧ ਤੱਥ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਸਮਤਾ ਦੇ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਗ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਯੁੱਗ ਹਰ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਜੁਟਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਿੱਚ, ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਖੋਜ ਇੱਕ ਜਿਹੀ ਸੁਨਿਹਰੀ ਕੜੀ ਹੈ ਜੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਮਨੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਮਤ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਰਵਉੱਚ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਨਿਰਵਾਣ, ਮੋਕਸ਼, ਮੁਕਤੀ, ਕੇਵਲਯ ਅਤੇ ਵਿਸੁੱਧੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਬਦਲਾਉ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮ ਦੀ ਉੱਚ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਨਿਰਵਾਣ ਸਿਧਾਂਤ ਰਾਹੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨੇ ਇੱਕਸੁਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੈਦਿਕ, ਜੈਨ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਪਾਲੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਆਗਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਅਧਿਆਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਿਰਵਾਣ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਪਾਲੀ ਸੂਤਰਾਂ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਅੰਗਾਂ, ਪ੍ਰਾਗ ਉਪਨਿਸ਼ਧਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭੂਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਰੂਪਤਾ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਤਮ ਖੋਜ ਦੇ ਦੋਰਾਨ, ਨੈਤਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਵਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਮਵਾਯਕ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਅਜਿਹੇ ਆਪਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਤ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਭਾਵੇਂ ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੋਹੇਂ ਅਨਿਸ਼ਵਰਵਾਦੀ (ਈਸ਼ਵਰ - ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਨਾ ਮੰਨਣ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨਿਸ਼ਵਰਵਾਦੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਸ਼੍ਰਮਣ-ਨਿਰਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਹਨ: ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਦੋਹੇਂ ਧਰਮ ਨਿਰਵਾਣ ਦੀ ਇੱਕ ਰੂਪਤਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਆਗਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਜੈਨ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੀ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚਕਾਰਲੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵੈਦਾਂਤਿਕ ਵੈਸ਼ਨਵ

ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ। ਜੇ ਕੁੱਝ ਅਸਮਾਨਤਾ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਇੰਨੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੈਨ, ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅਚਾਰੀਆ ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕੁੱਝ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ “ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ, ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ” ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਵਾਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ।

ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਰਵਾਣ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਇਹ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਫਰਕ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਉਸੇ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਮੂਲ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਪਾਠਕ ਅਪਣਾ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਮੂਲ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

ਅਚਾਰੀਆ ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਜੈਨ ਮੁਨੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹੀ ਡੂੰਘਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਕਤਾ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਅਧਿਐਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅੰਸ਼

ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਅੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਵੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਮੁਨੀ ਅਤੇ ਅਚਾਰੀਆ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਉਸਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਚਾਰੀਆ ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁੱਧ ਨਿਰਵਾਨ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੱਕ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗ੍ਰੰਥ ਵੈਦਿਕ, ਬੁੱਧ, ਜੈਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਦਰ ਪਾਵੇਗਾ।

30 ਜੂਨ 1981

ਲਾਲ ਮਨੀ ਜੋਸ਼ੀ
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ ਮੁੱਖੀ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ
ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਰਟ ਗੈਲਰੀ,
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨਿਵਰਸਟੀ ਪਟਿਆਲਾ,
(ਪੰਜਾਬ)

ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੇਨਤੀ:

ਜੈਨ ਅਚਾਰੀਆ ਡਾ: ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਥਾਨਕ ਵਾਸੀ ਸ਼ਵੇਤਾਂਬਰ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਚਾਰੀਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ। ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ 18 ਸਤੰਬਰ 1942 ਨੂੰ ਮਲੋਟ ਮੰਡੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਖੇ ਮਾਤਾ ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ ਜੈਨ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚਿਰੰਜੀ ਲਾਲ ਜੈਨ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜੈਨ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਡਬਲ ਐਮ. ਏ. ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਡੂੰਘੇ ਵੈਰਾਗ ਕਾਰਨ 17 ਮਈ 1972 ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਅਚਾਰੀਆ ਆਤਮਾਂ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਚੇਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ।

ਦੀਖਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚੋਮਾਸਾ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਇਸੇ ਚੋਮਾਸੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸਾਧੂ ਨਾਲ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਮੁਨੀ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਏਨ੍ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਨੂਰ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਆਕਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੁਪਿਹਰ ਨੂੰ ਜੈਨ ਸਥਾਨਕ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਜੈਨ ਮੁਨੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਐਮ. ਏ. ਤਾਂ ਹੋ ਜੇ ਆਪ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ ਕਰ ਲਵੋਂ ਤਾਂ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਸਾਡੀ ਗਲ ਪ੍ਰਤੀ ਮੁਨੀ ਜੀ ਨੇ ਹਾਮੀ ਭਰੀ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਰਿਡਰ ਪ੍ਰਿੰਸਿਪ ਬੋਧ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ: ਐਲ. ਐਮ. ਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਡਾ: ਐਲ. ਐਮ. ਜੋਸ਼ੀ ਕੋਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਜਰਮਨ ਦਾ ਬੋਧ ਭਿਕਸ਼ੂ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਆਖਿਆ

ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੁਨੀ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਾਂ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਡਾ: ਐਲ. ਐਮ. ਜੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਲੈਕੇ ਆਏ। ਡਾ: ਜੋਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਗਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਹਿਜ ਹਾਮੀ ਭਰ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਵਾ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਦਾ ਕੰਮ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਵਿਖੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆ ਮੁਨੀ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਵੱਡੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਨਿਮਰਤਾ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਤੱਖ ਰਾਹੀਂ ਜੈਨ ਮੁਨੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੈਂਪਸ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਅਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਜੈਨ ਮੁਨੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਦਲ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਫਾਸਲਾ 7 - 8 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ, ਇਸ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਅਪਣੇ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਸਮਝਿਆ। ਇਸ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਸਦਕਾ, ਆਪ ਨੇ ਅਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤਿਆਂ ਸਗੋਂ ਜੈਨ ਮੁਨੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਜੈਨ ਮੁਨੀ ਬਣ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਦੇ ਦੋਰਾਨ ਮੁਨੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨੇ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪੂਜਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਰਤਕ ਸ਼੍ਰੀ ਫੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਸ਼੍ਰਮਣ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਆਗਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ।

ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਸਮਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਪ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਅਲਗ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਸਵੇਤਾਂਬਰ ਸਥਾਨਕ ਵਾਸੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸਭ ਪਾਸੋਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਇਹ ਚਰਚਾ ਸ਼੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਅਚਾਰੀਆ ਪਰਮ ਪੂਜਨਯ ਸ਼੍ਰੀ

ਆਨੰਦ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਆਪ ਨੇ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਘੁੰਮ ਕੇ ਕੀਤੀ।

ਅਚਾਰੀਆ ਆਨੰਦ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੂਨਾ ਵਿੱਖੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਾਧੂ ਸੰਮੇਲਨ ਬੁਲਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 500 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਧੂ ਸਾਧਵੀ ਅਤੇ 100,000 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਾਵਕ ਸ਼ਾਵਕਾਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕਠ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਅਚਾਰੀਆ ਸ਼੍ਰੀ ਆਨੰਦ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪੂਜ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵਇੰਦਰ ਮੁਨੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪ ਅਚਾਰੀਆ ਅਤੇ ਮੁਨੀ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਯੂਵਾ ਅਚਾਰੀਆ ਪਦ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਅਚਾਰੀਆ ਆਨੰਦ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਦੇ ਸਵਰਗਵਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਚਾਰੀਆ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵਇੰਦਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਚਾਰੀਆ ਬਣੇ। ਪਰ ਆਪ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਇਸ ਪਦ ਤੇ ਰਹੇ, ਛੇਤੀ ਹੀ ਆਪ ਵੀ ਸਵਰਗ ਸਧਾਰ ਗਏ।

ਯੂਵਾ ਅਚਾਰੀਆ ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਦਾ ਚੋਥਾ ਅਚਾਰੀਆ ਪੂਨਾ ਵਿੱਖੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਚਾਰੀਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਕੰਨਿਆਂ ਕੁਮਾਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਬੰਗਾਲ ਤੱਕ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਸਨ 2000 ਵਿੱਚ ਆਪ ਵਾਪਸ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਆਏ, ਸਨ 2001 ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਚੋਮਾਸਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਖੇ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ, ਜਲੰਧਰ, ਜੰਮੂ, ਅੰਬਾਲਾ ਅਤੇ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਵਿੱਚ ਚੋਮਾਸਾ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਵਾਪਸ ਚੋਮਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਦੇ ਚੋਥੇ ਅਚਾਰੀਆ ਧਿਆਨ ਯੋਗੀ ਡਾ: ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਜੈਨ ਆਗਮਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ 9 ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ 35 ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਨੁਵਾਦ ਨਹੀਂ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਾਫੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਸਾਨੂੰ

ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕ ਜੈਨ ਧਰਮ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਅਤੇ ਸੀਮਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਸੁਭਾਗ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚੇਲੇ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਰਿਸ਼ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆਵੇਗਾ। ਅਨੁਵਾਦ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਗੇ ਤਾਂ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ **ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸੱਬੀਰ (ਜੁਨੈਰਾ ਕੰਪਿਊਟਰਜ਼) ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ** ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਨੋਦ ਦਰਿਆਪੁਰਕਰ ਚੇਅਰਮੈਨ ਜੈਨ ਵਰਲਡ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਯੂ. ਐਸ. ਏ. ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਨੀਲ ਦੇਸ਼ਮਨੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਵੈਬ ਜੈਨ ਵਰਲਡ ਤੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਨੇ - ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਪਰੂਫ ਰਿਡੀੰਗ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਲਿਦ, ਡਾ: ਧਰਮ ਸਿੰਘ (ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ) ਜੀ ਅਤੇ ਡਾ: ਪਰਦਮਨ ਸ਼ਾਹ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਲੈਕਚਰਰ ਜੈਨਇਜ਼ਮ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੁਝਾਉ ਦੇਣ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

31/03/2009

ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ

ਸੁਭ ਚਿੰਤਕ
ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ, ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ

ਪ੍ਰਾਕਥਨ

ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੈਨ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੀ ਜੈਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸ਼੍ਰਮਣਾਂ ਅਤੇ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਵਿਖਾਏ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਕਈ ਹਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਮੁਕਤੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਾਰਗ। ਇਹ ਦੋ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਡੂੰਘਾਈ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਲੇਖਕ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਕਤੀ (ਨਿਰਵਾਣ) ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਕਤੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਲਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਮੁਕਤੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਮੁਕਤੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਵੈਦਿਕ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੱਤ ਅਧਿਐਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਰਵੇਖਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਆਤਮਵਾਦ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅਨਾਤਮਵਾਦ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੈਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਬਹੁ ਤੱਤਵਾਦ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਮ ਅਤੇ ਪੂਨਰ ਜਨਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ, ਚੌਥੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਕਤੀ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੁਕਤੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਛੇਵਾਂ ਅਧਿਐਨ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਵਾਣ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਤਵੇਂ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਰਵਾਣ ਸਿਧਾਂਤ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਮੁਕਤੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੁੱਝ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਚਾਰਾ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧੰਨਵਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾ: ਲਾਲ ਮਨੀ ਜੋਸ਼ੀ ਦੇ ਕੁਸ਼ਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਸੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਅਨੁਮਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਜੈਨ ਮੁਨੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਸਾਲ ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ ਕੈਂਪਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਰੁਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮੁਨੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾਈ।

ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਵੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜੈਨ ਮੁਨੀ ਪਦ ਦੀ ਦੀਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੇ ਆਸ਼ਿਰਵਾਦ ਸਦਕਾ ਮੈਂ ਇਹ ਸੋਧ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ ਜੈਨ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੇਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: ਉੱਤਰ ਭਾਰਤ ਪ੍ਰਵਰਤਕ ਉਪਾਧਿਆਏ ਮੁਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਫੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਸ਼੍ਰਮਣ, ਮੁਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਹੇਮ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਮੁਨੀ ਭੰਡਾਰੀ ਪਦਮ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਕਵੀ ਰਤਨ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦਨ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਮਲ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਤਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ਆਦਿ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹਾਂ।

ਇਸ ਸੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਵਿੱਚ ਡਾ: ਏ. ਐਨ. ਸਿਨਹਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨਥਮਲ ਟਾਟੀਆ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੁੱਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੁਝਾਉ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਪਦਮ ਚੰਦ ਜੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਅਚਾਰੀਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦਰ ਜੀ ਪੰਚਕੂਲਾ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ

ਸ਼ਰਧਾਂ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪੂਰਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ
ਰੋਸ਼ਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਸਵਾਰਥ ਭਾਵ ਨਾਲ
ਇਸ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ।

ਅਸੀਂ ਡਾ: ਲਾਲ ਮਨੀ ਜੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਸ਼ਲ
ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ
ਵਿਦਵਾਨਤਾ ਅਤੇ ਡੂੰਘੇ ਪਿਆਰ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਵਾ
ਸਕਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਲਿਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਰਿਣੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਆਸ ਹੈ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ
ਉਪਯੋਗੀ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜੈਨ ਸਥਾਨਕ ਪਟਿਆਲਾ

15 ਮਈ 1981

ਅਚਾਰੀਆ ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਜੈਨ ਅਚਾਰੀਆ ਡਾ: ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਆਸ਼ਿਰਵਾਦ

ਜੈਨ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਨੇ ਅਪਣਾ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਜੈਨ ਮੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ) ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਸਾਰੀਆਂ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਨ: 1972 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਘਾਟ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਉਪਾਸਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜੈਨ ਲੇਖਕ, ਅਨੁਵਾਦਕ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਅਤੇ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਨੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਾਂ ਲੇਖਕ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ 1972 ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਜਦ ਮੈਂ ਨਵਾਂ ਨਵਾਂ ਸਾਧੂ ਬਣਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਚੌਮਾਸਾ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਪੂਜ ਸ਼੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਵਿਖੇ ਸੀ। ਦੋਹੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਦੁਪਿਹਰ ਦੀ ਧਰਮ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਡਬਲ ਐਮ. ਏ. ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਿਧ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਧ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ: ਐਲ. ਐਮ. ਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਵਾਈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ, ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ 1981 ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸ਼ੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੀ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਸਥਾਨ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਇਸ

ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਪ੍ਰਸਿਧ ਜੈਨ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ: ਭਾਗ ਚੰਦ ਭਾਸਕਰ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਸੰਸਕਰਨ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਪੁਰਜੋਰ ਮੰਗ ਤੇ ਮੇਰੇ ਦੋਹਾਂ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਵੱਡੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ।

ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ ਲੇਖਕ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਸਾਧੂਵਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਲਗਣ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

31 ਮਾਰਚ, 2009

ਸ਼੍ਰੀ ਜਿਨੇਦਰ ਗੁਰੂ ਕੁਲ

ਪੰਚਕੁਲਾ

ਅਚਾਰੀਆ ਡਾ: ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ
ਸ਼੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਦੇ ਚੋਥੇ ਅਚਾਰੀਆ ਸ਼ਮਰਾਟ
ਡਾ: ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ